

Gutowska, Jadwiga

O nauczaniu historii ogrodnictwa w wyższych szkołach rolniczych PRL

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 22/3, 609-612

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jadwiga Gutowska
(Warszawa)

O NAUCZANIU HISTORII OGRODNICTWA W WYŻSZYCH SZKOŁACH ROLNICZYCH PRL

Z jednej strony obserwujemy zainteresowanie przede wszystkim najnowszymi osiągnięciami w poszczególnych dziedzinach wiedzy — z drugiej wielu specjalistów z różnych dziedzin przejawia coraz głębsze zainteresowanie historią swych dyscyplin. Pojawiają się coraz częściej opracowania poświęcone dziejom poszczególnych dyscyplin naukowych, dziejom techniki, dziejom społecznej roli nauki itp. B. Sucho-dolski¹ przypisuje zainteresowanie się historią nauki i techniki — problemom epoki, która wymaga kształcenia elementów naukowego poglądu na świat. Wskazuje on również, że np. w wielu pracach radzieckich doceniane jest znaczenie historii nauki dla wykształcenia ogólnego, wszechstronnego poznania kultury ojczystej, prawidłowej oceny rodzimego wkładu do ogólnoswiatowego dorobku wiedzy.

Zagadnienie nauczania historii poszczególnych dyscyplin było żywo dyskutowane na pierwszym Kongresie Nauki Polskiej. Wysuwano postulat wprowadzenia problematyki historii nauki i techniki do studiów wyższych przez stopniowe powoływanie zespołowych katedr historii nauki i techniki w uniwersytetach i uczelniach technicznych, które powinny mieć za zadanie: organizowanie wykładów i zajęć dotyczących problematyki historii nauki i techniki w zakresie tematyki interesującej większość studiujących; organizowanie zajęć dla specjalistów zainteresowanych pogłębieniem wiedzy o historii własnej dyscypliny; okazywanie pomocy w przygotowywaniu do egzaminów doktoranckich w zakresie wymaganej znajomości historii dyscypliny podstawowej, jak również obowiązków szkolenia młodej kadry.

W roku 1972 Komitet Historii Nauki i Techniki wystąpił również z „Memoriałem w sprawie nauczania w Polsce historii nauki i techniki”².

Pomimo szerokiej dyskusji na temat celowości wprowadzenia nauczania historii poszczególnych dyscyplin w wielu naukach stosowanych, realizacja tego zamierzenia napotyka na ogół na przeszkody.

* * *

Przed drugą wojną światową duże zasługi dla historii ogrodnictwa należy przypisać E. Jankowskiemu, który wykładał ten przedmiot na Wydziale Ogrodniczym Towarzystwa Kursów Naukowych w latach

¹ B. Sucho-dolski: *Rola historii nauki w Szkolnictwie Wyższym*. „Życie Szkoły Wyższej” 1955 nr 5 s. 5.

² *Memoriał w sprawie nauczania w Polsce historii nauki i historii techniki*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 18:1973 s. 303.

1913—1915, a następnie w Wyższej Szkole Ogrodniczej istniejącej w latach 1916—1921. Od roku 1921 — po powstaniu Wydziału Ogrodniczego na SGGW — wykłady w historii ogrodnictwa były prowadzone przez E. Jankowskiego początkowo w ilości 2 godzin zarówno w semestrze zimowym jak i letnim, a następnie zmniejszono je do 1 godziny w semestrze zimowym. W semestrze letnim ilość godzin wykładowych nie uległa zmianom, ale w roku akademickim 1928/1929 historia ogrodnictwa przestała być przedmiotem wykładowym.

Wg relacji E. Jankowskiego jeszcze pod koniec XIX wieku pierwszy prezes Towarzystwa Naukowego Warszawskiego Al. Jabłonowski zachęcał ogrodników do zbierania materiałów, które mogłyby być podstawą do opracowania „historii ogólnej polskiego sadownictwa”, ale brak było chętnych do zajęcia się opracowaniem dzieła poświęconego tylko tej problematyce. Wprawdzie pewne informacje odnośnie historii ogrodnictwa można było znaleźć w znacznie wcześniej opracowanych książkach, jak np. u S. Wodzickiego czy w późniejszym opracowaniu J. Drege — zamieszczonym w *Wielkiej encyklopedii*, ale nie dawały one obrazu całej historii ogrodnictwa.

E. Jankowski, chociaż doceniał znaczenie informacji o przeszłości ogrodnictwa, które mogłyby być przyczynkiem do dziejów kultury i cywilizacji to opracowania podręcznika podjął się dopiero w 1912 r., kiedy zaczęto myśleć o założeniu Wyższej Szkoły Ogrodniczej w Warszawie. W 1923 r. ukazały się drukiem *Dzieje ogrodnictwa w Polsce*, a w 1938 r. dwutomowe dzieło *Dzieje ogrodnictwa*. Treść tych dzieł dotyczyła nie tylko historii ogrodów ozdobnych, ale zawierała również informacje o tym, jak ogrodnictwo „wyglądało dawniej, jak się rozwijało”. Jakkolwiek w treści tych książek możemy dopatrzeć się wielu luk i nieścisłości spowodowanych brakiem wielu źródeł, to do chwili obecnej są to jeszcze jedyne podręczniki polskie obejmujące historię całego ogrodnictwa. Nadzieje E. Jankowskiego na to, że dzieła jego zostaną uzupełnione przez wykształconych ogrodników-Polaków, których zastępy z każdym rokiem rosły, nie ziściły się w pełni.

W okresie międzywojennym poza wyżej wymienionymi książkami Jankowskiego ukazały się tylko nieliczne prace o charakterze przyczynkowym. Częściowo były to wydawnictwa samoistne wydawniczo, jak np. niektóre prace Smcetańskiego³ — większość stanowiły artykuły w czasopiśmie ogrodniczych. Po drugiej wojnie światowej ukazało się również stosunkowo mało opracowań z zakresu historii ogrodnictwa. Stanowiły one przeważnie część szerszych opracowań z zakresu gospodarstwa wiejskiego⁴. Trochę więcej zajmowano się problematyką ogrodniczą zawartą w piśmiennictwie z zakresu gospodarstwa wiejskiego lub ogrodnictwa⁵. Znacznie więcej ukazało się opracowań dotyczących historii ogrodów ozdobnych.

³ J. Smetański: *Przyczynek do dziejów ogrodnictwa*. Lwów 1937; tenże: *Cztery Lwowskie Towarzystwa Ogrodnicze*. Lwów 1939.

⁴ B. Baranowski: *Gospodarstwa chłopskie i folwarczne we Wschodniej Wielkopolsce w XVIII w.* Warszawa 1958; *Zarys historii gospodarstwa wiejskiego*. T. 1—3. Warszawa 1964—1970.

⁵ B. Baranowski: *Tematyka gospodarstwa wiejskiego w kalendarzach XVIII w. i początków XIX w.* „Studia z Dziejów Gospodarstwa Wiejskiego” T. 3: 1960; Tamże T. Sobczak: *Tematyka gospodarstwa wiejskiego w polskich czasopiśmie rolniczych z lat 1803—1830*; Tamże I. Turnau: *Materiały do dziejów rolnictwa w polskich czasopiśmie gospodarczych drugiej połowy XVIII w.*; J. Gu-

Po wznowieniu nauczania na Wydziale Ogrodniczym SGGW, po zakończeniu drugiej wojny światowej, zagadnienia historii ogrodnictwa nie weszły do planów nauczania. Również po powołaniu katedr, a następnie wydziałów ogrodniczych w innych wyższych szkołach rolniczych należało odnotować brak zainteresowania tym przedmiotem. W dyskusjach nad planami studiów tych wydziałów tylko nieliczni przedstawiciele wskazywali na celowość uwzględnienia zagadnień historii ogrodnictwa w planach nauczania. Jedynie na specjalizacji Terenów Zielonych wprowadzono od 1952 r. wykłady z historii parków i ogrodów początkowo na kursie magisterskim, w ilości 2 godzin na I-szym i II-gim semestrze, a następnie i na innych latach studiów. Od roku akademickiego 1958/1959 zmieniono nazwę przedmiotu na historię sztuki ogrodowej. Zajęcia obejmowały wykłady i ćwiczenia. Ilość godzin wykładowych i ćwiczeń uległa nieznaczny zmianom w poszczególnych latach. Pierwszymi wykładowcami byli: G. Ciołek, H. Kordus, Z. Hellwig, J. Szendel, L. Majdecki.

Od 1974 r. na Sekcji Terenów Zielonych historia sztuki ogrodowej wykładana jest w ilości 80 godzin i jak w poprzednich latach kończy się egzaminem.

Historia sztuki ogrodniczej, parków i ogrodów dla specjalizacji Terenów Zielonych jest przedmiotem o charakterze kierunkowym. Dosyć liczne opracowania z tego zakresu — to nie tylko monografie historyczne poszczególnych ogrodów, stanowiące tematy prac magisterskich, a nawet doktorskich⁶, opracowania omawiające historię ogrodów ozdobnych, historię kompozycji ogrodowych i ich wpływ na kształtowanie ogrodów w Polsce⁷, ale nawet wydawnictwo ciągłe jak *Rejestr Ogrodów Polskich*. W roku 1968 zostały opublikowane *Materiały do słownika twórców ogrodów polskich*, które zawierały biografie zarówno architektów, planistów, ogrodników, teoretyków, jak mecenasów i amatorów, którzy przyczynili się do powstania ogrodów, kształtowania ich stylu, podnoszenia i popularyzacji kultury ogrodnictwa ozdobnego. O trudnościach w zakresie opracowywania problematyki dotyczącej historii ogrodów może świadczyć informacja wydawcy, że *Materiały* przedstawione do publikacji, nie są kompletne ze względu na brak zorganizowanego zespołu ludzi, którzy mogliby w oparciu o odpowiednią instytucję naukową pracować nad zagadnieniami dotyczącymi historii i teorii kompozycji ogrodów polskich.

Użytkowe działy ogrodnictwa — jak sadownictwo, warzywnictwo — na ogół rzadko są przedmiotem opracowań o charakterze historycznym. Historia ogrodnictwa nie jest również brana pod uwagę w należytych stopniu przy kształceniu kadr ogrodniczych. Ujęcie historyczne poszczególnych działów ogrodnictwa zależy przede wszystkim od indywidualnych zainteresowań wykładowców. Brak elementów historycznych

towska: *Piśmiennictwo i wiedza ogrodnicza w Polsce w okresie od 1501—1830 r.* Warszawa 1970 (maszynopis — praca doktorska); J. Gutowska: *Tematyka ogrodnicza w fachowych czasopismach warszawskich okresu międzypowstańowego (1831—1863)*. „Zeszyty Naukowe SGGW — Seria Historyczna” 1972 z. 9.

⁶ J. Kaleta: *Zarys przeobrażeń Parku Łazienkowskiego Warszawskiego*. Warszawa 1967 (maszynopis — praca magisterska); L. Onych: *Studia nad rozwojem historycznym zabytkowego parku w Małej Wsi k/Warszawy*. Warszawa 1971 (maszynopis — praca magisterska); J. Rylke: *Powstanie i przekształcenie Ogrodu Saskiego w Warszawie*. Warszawa 1976 (maszynopis — praca doktorska).

⁷ G. Ciołek: *Ogrody Polskie*. Warszawa 1954; Tenże: *Zarys historii kompozycji ogrodowej w Polsce*. Warszawa 1955; L. Majdecki: *Historia ogrodów*. Warszawa 1972.

w podręcznikach motywuje się w szczególności brakiem papieru. Nieuwzględnianie tych zagadnień w planach nauczania przypisuje się przeciążeniu planów studiów przedmiotami fachowymi.

W opinii Dziekana Wydziału Ogrodniczego SGGW-AR elementy historii ogrodnictwa, a przede wszystkim elementy rozwoju nauki rolnictwa i ogrodnictwa należy przekazywać studentom, ale powinny one wejść w zakres przedmiotów społeczno-politycznych, które tym samym stałyby się bardziej związane z kierunkiem studiów. Przeważa pogląd, że poszerzone wiadomości z zakresu historii ogrodnictwa należy podawać raczej w ramach seminariów naukowych lub przy szkoleniu młodych pracowników naukowych.